

Projektas WASTEWISE

Rekomendacijos

Parengė:
AAEL & CoPE

WASTEWISE

Išvadas

Remiantis palyginamuoju Slovakijos ir Sicilijos atliekų tvarkymo sistemų analizės tyrimu: iššūkiai, požūriai ir ES politikos įgyvendinimas (nuoroda), atliktu Erasmus+ KA210-VET projekte Waste Wise: Enhancing Governance for Sustainable Waste Management (Nr. 2024-2-SK01-KA210-VET-000260945), partnerių organizacijos parengė rekomendacijų rinkinį, skirtą padidinti atliekų tvarkymo sistemų veiksmingumą, tvarumą ir valdymo kokybę dalyvaujančiose regionuose.

Palyginamajame tyrime buvo įvertinti administracijos darbuotojų ir atstovų, dalyvaujančių nacionalinės ir Europos Sąjungos atliekų teisės įgyvendinime, elgesys ir žinios, remiantis apklausomis. Rezultatai rodo, kad nors sąmoningumas apie aplinkosaugos tikslus paprastai yra aukštas, konkrečių teisės aktų supratimas ir praktinio taikymo žinios išlieka ribotos. Šis pastebėjimas sudaro pagrindą daugeliui žemiau pateiktų rekomendacijų, ypač susijusių su valdymo stiprinimu, administracinių gebėjimų didinimu ir profesiniu mokymu.

Stiprinti valdymą, koordinavimą ir politikos nuoseklumą

Efektyvus atliekų tvarkymas reikalauja nuoseklio valdymo visuose administraciniuose lygiuose. Slovakijoje atsakomybės yra gana centralizuotos, dėl ko savivaldybių veikla yra nevienoda. Sicilijoje fragmentuota valdymo sistema ir koordinavimo trūkumas tarp regioninių ir vietos institucijų dažnai trukdo įgyvendinti ES atliekų tikslus. Apklausos rezultatai patvirtina, kad daugelis vietos ir regionų pareigūnų neturi aiškos supratimo apie savo kompetencijas ir pareigas pagal ES ir nacionalinę atliekų teisę, kas prisideda prie planavimo, ataskaitų teikimo ir normų taikymo vėlavimų. Siekiant spręsti šias problemas, abiejose regionuose turėtų būti taikomas integruoto valdymo modelis, atitinkantis ES Atliekų pagrindinės direktyvos reikalavimus (Direktyva 2008/98/EB, pakeista Direktyva (ES) 2018/851).

Tarpinstitucinių koordinavimo platformų ir regioninės atliekų stebėsenos institucijos įkūrimas galėtų pagerinti komunikaciją, stebėseną ir atitiktį teisės aktams. Nuoseklus viešojo sektoriaus pareigūnų mokymas turėtų papildyti šias reformas, užtikrinant, kad politiniai tikslai būtų efektyviai perkeltami į praktinę veiklą.

Modernizuoti infrastruktūrą ir plėsti atliekų tvarkymo pajėgumus

Pereiti prie apskaitinės ekonomikos priklauso nuo tinkamų apdorojimo pajėgumų ir modernios infrastruktūros prieinamumo. Abi regionai turi trūkumų, kurie riboja perdirbimą ir palaiko sąvartynų naudojimą. Slovakija turėtų sutelkti dėmesį į kaimo vietovių atliekų surinkimo ir kompostavimo sistemų gerinimą, o Sicilija turėtų užbaigti savo kompostavimo ir anaerobinio skaidymo įrenginių tinklą. ES priemonės, tokios kaip Sanglaudos fondas, LIFE programa ir PNRR, turėtų būti naudojamos strategiškai, siekiant pasiekti ES 2035 m. tikslą dėl sąvartynų (ne daugiau kaip 10 % komunalinių atliekų). Integruoti regioniniai investicijų planai pagerintų politikos tvarumą ir nuoseklumą.

Investuoti į švietimą, sąmoningumą ir socialinį įsitraukimą

Viešasis dalyvavimas išlieka lemiamu veiksniu siekiant ES tikslų. Vyriausybės ir savivaldybės turėtų sustiprinti aplinkosauginio švietimo kampanijas, integruodamos atliekų tvarkymo įgūdžius („waste literacy“) ir žiedinės ekonomikos principus į mokyklų programas ir profesinį rengimą.

Bendruomeninės iniciatyvos, tokios kaip „Zero Waste“ mokyklos, taisymo kavinės („repair café“) ir vietinės paskatų sistemos, gali veiksmingai keisti elgesį ir skatinti gyventojų įsitraukimą.

Duomenų valdymo, stebėsenos ir skaidrumo gerinimas

Tikslūs duomenys yra būtini geram valdymui.

Slovakijos ISOH ir Italijos MUD/RENTRI sistemos turėtų tapti tarpusavyje suderinamos ir atitikti ES ataskaitų teikimo standartus.

Skaitmeninių sekimo įrankių, pvz., atliekų GIS žemėlapių ir QR kodu pagrįstų surinkimo sistemų, diegimas pagerintų skaidrumą ir padėtų įvertinti pažangą siekiant ES tikslų.

Pažanga pereinant prie žiedinės ekonomikos

Atliekų tvarkymas turi vystytis platesniame žiedinės ekonomikos kontekste.

Slovakijos žiedinės ekonomikos veiksmų planas (2022 m.) ir Sicilijos regioninis atliekų planas (2024 m.) turėtų būti įgyvendinami per pilotinius projektus pagrindinėse srityse (statyba, maisto atliekos, plastikas).

Dalyvavimas ES iniciatyvose, tokiuose kaip „Circular Cities and Regions Initiative“ (CCRI), gali pagreitinoti inovacijas ir skatinti tarpregioninį mokymąsi.

Įdiegti ekonomines paskatas ir priemones, skatinančias prevenciją bei pakartotinį naudojimą.

Žiedinė ekonomika reikalauja ne tik atliekų perdirbimo, bet ir prevencijos: mažinimo, dizaino, taisymo ir pakartotinio naudojimo. Italijoje EKD analizė pabrėžia mokesčių mechanizmų potencialą šioje srityje.

Skatinti bendradarbiavimo ekonomikos modelius, taisymo ir pakartotinio naudojimo centrus, teikti paskatas įmonėms, kurios naudoja daugkartinio naudojimo pakuotes arba grąžinamus indus. Visada atsižvelgti į socialinį ir teisingumo aspektą: šios priemonės turi būti prieinamos net labiausiai pažeidžiamiems piliečiams ar mažumų bendruomenėms.

Užtikrinti teritorinį savarankiškumą ir išplėstą infrastruktūrą, mažinant regioninius skirtumus

Slovakijoje yra vietovių, kur daugiau nei 50 % komunalinių atliekų vis dar patenka į sąvartynus, tuo tarpu Italijoje išlieka didelė regionų įvairovė tiek rūšiavimo, tiek įrenginių aprūpinimo srityse. Politikos priemonės turėtų skatinti nacionalinių ir regioninių planų rengimą, užtikrinant pakankamą infrastruktūrą su vienodais minimalaus standarto reikalavimais, kad tam tikros teritorijos netaptų „nematomomis“ atliekų tvarkymo grandinėje.

Efektyviai kovoti su neteisėta veikla ir neteisėtu atliekų šalinimu

Italijoje gerai žinoma „ekomafijos“ veikla atliekų tvarkyme – reiškiny, kompromituojantis visą sektorių. Slovakijoje, kaip ir daugelyje šalių, būtina stiprinti kontrolę, aplinkos inspektavimą, skaidrumą ir sankcijas, kad būtų užkirstas kelias neteisėtam atliekų palikimui, nelegaliai prekybai atliekomis ir kritinių etapų „nematomumui“. Komunikacijos ir tapatybės lygmeniu svarbu pabrėžti, kad teisė į sveiką aplinką yra ne tik aplinkos apsaugos klausimas, bet ir socialinė bei teisingumo teisė.

Plėtoti įgūdžius ir skatinti tarptautinį bendradarbiavimą

Klausimyno rezultatai parodė aiškų poreikį stiprinti viešojo sektoriaus darbuotojų kompetencijas, ypač suprantant ir taikant ES atliekų teisės aktus. Mokymo programos turėtų būti orientuotos į teisės aktų aiškinimą, duomenų ataskaitų rengimą ir suinteresuotųjų šalių koordinavimą. Tarptautinis bendradarbiavimas per Erasmus+, „Horizon Europe“ ir „Interreg“ turėtų būti išplėstas, siekiant palengvinti tarpusavio mokymąsi ir gerosios patirties perdavimą tarp regionų, turinčių panašių administracinių ir socialinių-ekonominių iššūkių.

Toks įrodymais pagrįstas požiūris užtikrina, kad reformos būtų ne tik efektyviai suprojektuotos, bet ir veiksmingai įgyvendintos su plačiu instituciniu palaikymu.

Įdiegti išmaniąsias ekonomines ir teisinius priemones

Abiejose šalyse reikėtų išplėsti „mokėk už tai, ką išmetiesi“ (PAYT) sistemas ir padidinti sąvartynų mokesčius, siekiant skatinti prevenciją ir perdirbimą. Gamintojų išplėstinės atsakomybės (EPR) stiprinimas, atitinkantis (ES) 2018/852 direktyvą, paskatins gamintojus integruoti ekodizaino ir pakartotinio naudojimo principus.

Žaliųjų pertvarkų fondų kūrimas galėtų padėti smulkioms ir vidutinėms įmonėms diegti žiedinės ekonomikos modelius bei skatinti inovacijas.

Išvados

Siekiant įgyvendinti Europos žaliojo kurso, Žiedinės ekonomikos veiksmų plano ir „Zero Pollution“ strategijos tikslus, tiek Slovakija, tiek Sicilija turi pereiti nuo formalaus atitikimo prie integruotos ir žiniomis grįstos valdymo sistemos. Gerinant administracinį pajėgumą, investuojant į infrastruktūrą, įtraukiant piliečius ir taikant žiedinės ekonomikos principus, abi regionai gali tapti tvaraus atliekų tvarkymo ir regioninio bendradarbiavimo Europos Sąjungoje pavyzdžiais.

 Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Ar turite daugiau klausimų?

✉ bohatova.zuzana@gmail.com

🌐 www.wastewise.sk

📷 Wastewise2025

*Susisiekitė
su mumis!*

